

УДК 7.078:2-726.1](477)»1900/1930»(092)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-13-14-39>

**PATRONAGE ACTIVITY OF ANDREI SHEPTYTSKYI
IN 1900-1930's**

**МЕЦЕНАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО В 1900-1930-х рр.**

**МЕЦЕНАТСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
АНДРЕЯ ШЕПТИЦКОГО В 1900-1930-х гг.**

Ірина Березанська,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії і
культури України та
спеціальних історичних
дисциплін
berezanska.iryna@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7182-5750>

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401

Iryna Berezanska,

Ph.D. in Historical Sciences,
Associate Professor of the
Department of History and
Culture of Ukraine and special
historical disciplines
berezanska.iryna@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7182-5750>

Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav
08401, Ukraine, Kyiv region,
Pereiaslav, Sukhomlynskyi Str.,
30

ABSTRACT

The article examines the contribution of Metropolitan Andrei Sheptytskyi to the development and preservation of the cultural and artistic heritage of the Ukrainian people on the basis of a comprehensive analysis of scientific works. The main areas of Metropolitan Sheptytskyi's financial assistance were: support for educational institutions – from preschool – to higher education

institutions; assistance to low-income families and orphans; preservation of artistic heritage and support of talented young artists; monument protection activities

The article analyzes the views of the Metropolitan on the implementation of patronage and methods of its implementation. The whole charitable mission of Andrei Sheptytskyi was aimed at obtaining concrete results from his work, which would lead to systemic changes in the cultural development of society. The Metropolitan initiated the introduction of various types of public care for the Ukrainian population. It is proved that Andrei Sheptytskyi helped many public organizations that supported the materially poor. Among them were the Marian societies, which operated at churches and helped the poor and needy; Regional Committee for Assistance to Ukrainian Students, which provided material support to students of secondary and higher education institutions; Society of Holiday Homes – arranged children's rest in suburban complexes, in particular in the village Myluvannia of Tovmatsky district and in Koshiv, Kolomyia County.

One of the priority tasks of Metropolitan Andrei Sheptytskyi was high-quality educational training of future priests at the Lviv Theological Seminary. To accomplish this task, the metropolitan often visited an educational institution, held interviews with abbots and theologians, and financially helped talented students to get an education abroad. Trying to raise the prestige of the Greek Catholic Church among the population of Halychyna, Metropolitan Andrei Sheptytskyi organized conferences, retreats, and financed printed publications.

An important aspect of Andrei Sheptytskyi's patronage was helping orphans. In 1915, on his initiative, the society «Protection of Metropolitan Sheptytskyi for orphans in Lviv», which took care of their diverse development and self-realization in the future. A separate area of activity of the society was the training of educators and advanced training of teachers for educational institutions funded by the Greek Catholic Church.

A separate vector of Metropolitan Sheptytskyi's patronage was the preservation of artistic monuments and the training of artistic intelligentsia. He supported the establishment and promoted the activities of the National Museum in Lviv, financed archeological excavations, and supported talented young artists by providing them with training abroad. Among the scholarship holders of Metropolitan Andrei Sheptytskyi were Oleksa Novakivskyi, Modest Sosenko, Mykhailo Boichuk, Yakiv Strukhmanchuk, Ivan Starchuk, Stanislav Ihnatsii Vitkevych, Mykola Fediuk and others.

Well-known philanthropist, public and political figure, Metropolitan of the Greek Catholic Church has made an invaluable contribution to the development of Ukrainian culture. He was a man endowed with extraordinary qualities: humanity, kindness, mercy, determination, respect for others. His moral principles should become a kind of reference point for future generations.

Keywords: *Metropolitan Andrei Sheptytskyi, Greek Catholic Church, Orphans, National Museum, Educational Institutions, Patronage Activities, Monument Protection Activities.*

Постановка проблеми. В українській історичній науці зростає інтерес до вивчення життя та діяльності відомих українських діячів, які ввійшли в новітню історію України і залишили глибокий слід в громадсько-політичній, культурно-просвітницькій діяльності. Особливий внесок у розвиток та збереження культурно-мистецької спадщини українського народу зробив відомий меценат, митрополит Греко-католицької церкви Андрей Шептицький. Одним із векторів його багатогранної діяльності є підтримка освітніх, мистецьких проєктів, допомога сиротам та малозабезпеченим сім'ям, передача майбутнім поколінням життєвої мудрості та моральних принципів. Активна меценатська діяльність митрополита Андрея Шептицького може слугувати прикладом для майбутніх поколінь як прояв добровільного, безкорисного

надання матеріальної підтримки для розвитку культури, мистецтва, освіти, вона не втрачає своєї актуальності в умовах сучасного розвитку української культури.

Аналіз основних досліджень. Наукові розвідки присвячені різним аспектам меценатської діяльності митрополита Андрея Шептицького висвітлені в працях науковців Л. Гентош (Гентош, 2015, 2019), Н. Божко, Л. Цубова (Божко & Цубов, 2015), О. Кекош (Кекош, 2012, 2014), І. Мицишин, С. Цюри (Мицишин & Цюра, 2017), О. Середи (Середа, 2015). Проте комплексне дослідження щодо меценатської підтримки культурно-мистецької спадщини українського народу на сьогоднішній день відсутнє.

У статті ми ставимо за мету висвітлення особливостей меценатської підтримки митрополитом Андреем Шептицьким освітніх навчальних закладів, сиріт та малозабезпечених дітей, пам'яткоохоронної діяльності, мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Митрополит Андрей Шептицький походив із давнього українського боярського роду, який наприкінці XVIII ст. був полонізований. Молодий Роман здобув освіту на юридичних факультетах у Краківському та Вроцлавському університетах. Отримав науковий ступінь доктора права. У 1888 р. відмовившись від світського життя пішов в монастир отців-василіан у м. Добромилі, досягнувши своєї давньої мрії – служіння Богу. Згодом навчався на теологічному факультеті у Кракові, отримав ступінь доктора теології та філософії. У 1892 р. був висвячений на священника у Перемишлі, став магістром ченців у Добромилі, а з 1896 р. – ігуменом монастиря св. Онуфрія у Львові. З ініціативи Шептицького при монастирі засновують друкарню, в якій видавали релігійну літературу. У травні 1897 р. вийшов перший номер релігійного часопису «Місіонер» накладом до 10 тис. примірників. Крім того, Андрей Шептицький був викладачем моральної догматики та теології вищої школи отців Василіан у Кристинополі. Молодий священник був відомим серед

церковних діячів Галичини і українського народу. Згодом о. Андрей приймає сан єпископа (Божко & Цубов, 2015: 26).

17 вересня 1899 р. у 34-літньому віці о. Андрей Шептицький був призначений єпископом у місто Станіславів (нині – Івано-Франківськ). В катедральному соборі св. Юрія у Львові відбулася урочиста церемонія, під час якої його ввели в єпископський сан. 24 вересня 1899 р. він був інтронізований в Станіславові (Небесняк, 2015: 73).

Першочерговим завданням єпископа Шептицького було піднесення авторитету церкви в Галичині, розбудова єпархії та заснування духовної семінарії. Нововведення торкалися інсталяції єпископа Станіславівської єпархії та українізації духовного життя (Гладка, 2015: 48).

17 січня 1901 р. після смерті митрополита Юліана Куїловського Папа Лев XIII призначив Андрея Шептицького митрополитом Галицьким і Львівським. Зайнявши цю посаду Андрей Шептицький доклав чималих зусиль для зміцнення Греко-католицької церкви, брав участь у соціально-політичному і культурному житті Галичини. Митрополит добре усвідомлював, що піднесення національної самосвідомості українців можливе через розвиток культурно-освітнього життя галичан (Божко & Цубов, 2015: 27).

Андрей Шептицький, перебуваючи Главою Української Греко-католицької церкви, займався не лише релігійною діяльністю, але й був меценатом української культури. Меценатська діяльність митрополита Шептицького в галузі культури була спрямована на підтримку освітніх навчальних закладів. Львівська єпархія у міжвоєнний період знаходилася у скрутному фінансовому становищі у зв'язку із економічною кризою після закінчення Першої світової війни та світовою економічною кризою 1929–1930 рр. Криза в економіці призвела до високого рівня безробіття і зниження рівня життя населення.

Одним із першочергових завдань митрополита Андрея Шептицького стала увага до освітньої та виховної підготовки

майбутніх богословів у Львівській Духовній Семінарії. Митрополит часто відвідував освітню установу, спілкувався з настоятелями та вихованцями, відбирав талановитих молодих людей для подальшого навчання у закордонних навчальних закладах. Така далекоглядна політика Андрея Шептицького сприяла отриманню вишкolenих священників, які в майбутнього займали вищі посади в єпархії. За період свого митрополичого служіння Андрею Шептицькому вдалося підготувати близько 200 священників, які отримали вищу освіту і науковий ступінь. Вони стали резервом для настоятелів Духовної Семінарії, а також забезпечили українські катедри Богословського факультету Львівського університету. Для піднесення інтелектуального та морального рівня душпастирів Митрополит Шептицький організував конференції, реколекції, засновував друковані видання (Кекош, 2012: 63).

Крім підготовки духовенства митрополит Андрей Шептицький опікувався усіма ланками освітньої галузі – від дошкільних закладів до закладів вищої освіти. Мережа українських дитячих садків була лише у вигляді недержавних установ. За підтримки митрополита була створена окрема чернеча гілка сестер Службниць, основне завдання яких полягало в опіці та вихованні українських дітей. Так, завдяки роботі сестер Службниць виник перший український дошкільний заклад – захоронка. Активна виховна діяльність сестер сприяла створенню мережі дошкільних закладів, які опікувалися великою кількістю дітей. Крім сестер Службниць за підтримки митрополита Шептицького виникло нове згромадження – сестер Йосифіток, які також займалися виховною роботою серед дітей. Особливу підтримку дошкільному вихованню надавали сестри Студитки (Мищишин, 2016: 204).

У 1906 р. завдяки матеріальній підтримці митрополита Андрея Шептицького почала свою діяльність жіноча гімназія та вчительська семінарія під керівництвом сестер Василянок.

Митрополит подарував їм будинок і значний земельний наділ. У 1919 р. з ініціативи митрополита Шептицького було засновану хлоп'ячу гімназію класичного зразка «мала семінарія» з інтернатом, де навчалися майбутні студенти теології. Під час масових репресій польського уряду щодо населення Галичини у 1930 р. був закритий сьомий і восьмий клас у деяких гімназіях, тому митрополит заснував другу «малу семінарію» в Рогатині. Там знаходили прихисток учні, яких було звільнено з державних шкіл за політичні погляди, зокрема за участь в ОУН, а також православні із Волині (Кекош, 2014: 237).

Митрополит Андрей Шептицький приділяв увагу і професійно-технічній освіті. За його фінансової підтримки відкривалися фахові, технічні та торгові школи, в яких навчалася українська молодь. Перша професійно-технічна школа монахів Студитів була відкрита у 1921 р. в Зарваниці, згодом почала свою діяльність школа в Унівському монастирі, в якій навчалися хлопці за такими спеціальностями як виготовлення та ремонт взуття, теслярство і художня різьба по дереву. Сільськогосподарська школа була відкрита у с. Милування. Для її потреб митрополит Шептицький придбав 10 моргів землі для молочної ферми. Для розвитку садівничого розсадника в Коршові Андрей Шептицький купив 18 моргів саду та виділив 10 000 доларів (Гентош, 2015: 284).

Митрополит доклав багато зусиль для розвитку вищої освіти. Відкриття Українського університету було головною мрією Андрея Шептицького, яку він намагався реалізувати. На думку митрополита, університет мав стати освітнім центром, який сприятиме формуванню майбутньої української еліти. Так, в 1901 р. він підтримав масові виступи українських студентів, дозволив студентам-теологам взяти участь в акціях протесту і підтримав ініціативу українських політичних діячів щодо відкриття українського університету. Свою активну позицію по створенню університету митрополит виголосив у

верхній палаті австрійського парламенту в червні 1910 р. У 1914 р. польська влада виділила кошти на відкриття українського університету. Упродовж 1920–1925 рр. Андрей Шептицький підтримував діяльність таємного українського університету (Гентош, 2015:284). Створення українського університету, на думку Андрея Шептицького, було життєво необхідною справою для національного та культурного розвитку українського народу, оскільки виникала потреба в академічно освічених фахівцях, священниках, учителях середніх шкіл, суддях.

Загострення економічної ситуації та соціальних проблем українців, поляків та євреїв наприкінці 1920 х – на початку 1930 х рр. спонукало Андрея Шептицького та греко-католицьких єпископів видати послання «На поміч безробітним та вбогим» (1931 р.). Митрополит закликав духовенство і вірян започаткувати добротні акції на підтримку безробітних та убогих, які потерпали внаслідок світової економічної кризи. З ініціативи Андрея Шептицького було утворено Краєвий комітет ратунковий, а кожній парохії утворено Союз милосердя, метою якого було об'єднання людей для проведення допомогових акцій (Гентош, 2019: 240).

Піклуючись про незаможних людей, митрополит Андрей Шептицький у 1903 р. за свої кошти купив будинок на площі святого Юра і відкрив «Народну лічницю», тобто поліклініку, в якій надавали безоплатну допомогу бідним людям різного віку, національності чи конфесійної приналежності. Ідея відкриття закладу належала відомому лікарю Євгену Озаркевичу, а митрополит фінансово допоміг реалізувати його мрію. В період 1904 р. «Народна лічниця» допомогла близько 12 000 пацієнтів. Упродовж 1918–1920 рр. лікарську допомогу отримали поранені воїни УСС і Української Галицької Армії. З 1930-х рр. лічниця була розширена, завдяки матеріальній підтримці митрополита Шептицького. Вона змінила свою назву на Українську лічницю імені Андрея Шептицького. Станом на

1938 р. постійний штат лічниці нараховував 18 лікарів. Лікування бідних людей і надалі залишалося безкоштовним, а заробітна плата лікарів покривалася за рахунок власних фондів Андрея Шептицького (Івах, 2016: 305).

Для дітей найбільш вразливих верств західноукраїнського населення, які проживали в брудних та вологих міських кімнатах та в передмісті, митрополит Шептицький заснував у Милованю, коло Тавмача, «Вакаційну оселю», де перебувало близько сотні дітей. Згодом в митрополичих лісах у Підлютімі, в Карпатах, було побудовано велике Літнице для відпочинку та оздоровлення дітей влітку. Одночасно там знаходилося більше 1000 дітей віком від 4 до 14 років (Рощина, 2008: 179).

Окремої уваги заслуговує опіка митрополита Шептицького дітьми-сиротами. Він відкривав та фінансово утримував спеціальні заклади для дітей-сиріт – сиротинці, притулки та захисти. Його меценатська діяльність поширювалася на дітей-сиріт у Збоїсках (Львів), сиротинець для немовлят у Брюховичах (Львів) та інші притулки. Для сестер Василіянок митрополит придбав великий будинок з господарськими спорудами, в якому діяв сиротинець (Мищишин, 2016: 205).

Крім фінансування сиротинців власним коштом, митрополит Шептицький намагався отримати фінансову допомогу від церковних ієрархів за кордоном. Так, у 1921 р. у листі до Папи Венедикта XV та ієрархії США та Канади Андрей Шептицький просив виділити матеріальну допомогу на утримання сиріт, оскільки упродовж 1914–1920 рр. населення Галичини потерпало від військових дій. Як наслідок, близько 20 000 сиріт опинилися без опіки та матеріальної підтримки. Греко-католицька церква для підтримки сиріт організувала двадцять сиротинців, але ця підтримка, на думку митрополита Андрея Шептицького, була недостатньою, оскільки діти, які перебували в сиротинцях знаходилися в пригніченому стані, монахині прикладали великих зусиль, щоб

охопити всіх теплом та увагою. Не в кращому становищі перебували і діти, які мали батьків, вони також були пригнічені злидненным життям (Івах, 2016: 304).

Після Першої світової війни митрополит Шептицький створив спеціальний фонд, який надавав допомогу сиротам. У 1918 р. він заснував товариство «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові». Населення Галичини долучилося до збору коштів і передало цій інституції 312 тис. австрійських корон. Але, головним жертводавцем товариства був митрополит. На першому засіданні ради товариства 23 березня 1918 р. прийнято рішення щодо купівлі майна Посіч та Посіч-Майдан у Станіславівському повіті. Товариство не мало всіх коштів для купівлі цих об'єктів, тому митрополит Шептицький виділив необхідну суму.

2 лютого 1920 р. на шостому засіданні ради товариства обговорювалося питання допомоги українським сиротам, які перебували в Моравії, в таборах для біженців. 3 грудня 1919 р. завдяки допомозі Чеського Червоного Христа 233 дітей та 123 дорослих транспортували потягом до Галичини і розмістили у греко-католицьких сиротинцях (Гентош, 2019: 246-247).

За декілька років діяльності товариства вдалося досягти великих успіхів у порятунку й опіки військових сиріт Львівської єпархії. Близько 600 дітей проживали у спеціальних захистах, 2500 – потрапили в сім'ї і проживали в приватних будинках. У Львові під патронатом митрополита Андрея Шептицького перебувало 200 сиріт у віці від 2 до 14 років. Іншим напрямом діяльності товариства була робота по підготовці вихователів і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для навчально-виховних закладів, які утримувала Греко-католицька церква (Мищишин & Цюра, 2017: 288, 291).

10 вересня 1920 р. на черговому засіданні ради товариства митрополит виступив з ініціативою створення хліборобсько-ремісничої школи для дітей-сиріт. Андрей Шептицький подарував 341 морг і 825 сажнів орної землі в Зарваниці.

Земельна ділянка була куплена за 350 000 марок. Створюючи такий навчальний заклад Митрополит прагнув збільшити кількість осіб з середньою фаховою освітою і забезпечити сиріт необхідною професією. У 1935 р. завдяки матеріальній підтримці товариства «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові» започаткував свою діяльність у Брюховичах великий сиротинець для дітей віком від 2 тижнів до 6 років, яким опікувалися сестри Студитки (Гентош, 2015: 280).

Товариство «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові» надавало одноразову підтримку українським організаціям, які піклувалися дітьми або освітніми питаннями. Товариство матеріально допомагало захоронкам та сиротинцям, які частково перебували під керівництвом монастирських об'єднань Василян, Студитів. Перед початком Другої світової війни воно об'єднало 25 осередків, опікувалося 9 сиротинцями, 2 бурсами, 1 дитячою консультацією для матерів. Кількість осіб, які отримували освіту за кошти товариства щороку збільшувалася (Гентош, 2015: 281).

У перше десятиріччя митрополичої діяльності у Андрея Шептицького сформувався власне бачення благочинної діяльності і способів її надання. Митрополит вважав, що благочинні справи потрібно організувати таким чином, щоб відбулися системні зміни у суспільстві. Митрополит був ініціатором запровадження різних видів суспільної опіки для українського населення. Андрей Шептицький надавав допомогу багатьом громадським організаціям, які здійснювали благочинну діяльність серед бідних та безробітних. Однією з таких організацій були Марійські товариства – жіночі організації при церквах, які допомагали бідним верствам населення. Митрополит Андрей Шептицький надавав матеріальну допомогу даному товариству, яке у 1936 р. на благочинну діяльність, зокрема на харчування, ліки, одяг [витратило 1865,46 злотих (Гентош, 2015: 276).

Наступною українською організацією, яка фінансувалася за кошти митрополита був Крайовий комітет допомоги українському студентству, яка надавала матеріальну підтримку українським студентам закладів вищої та середньої освіти. Головою організації був д-р Павло Цимбалістий, секретарем – д-р Костянтин Чехович. Допомогу отримували найбільшій українські студенти, які не мали змоги оплатити проживання і харчування (Гентош, 2015: 278).

На підтримку дітей із малозабезпечених сімей 16 квітня 1905 р. у Львові було створене Товариство Вакаційних Осель під керівництвом Андрея Шептицького. Діти завдяки підтримці товариства та самого митрополита Шептицького мали змогу відпочивати влітку в комплексах у с. Миловання Товмацького повіту та в с. Кошів Коломийського повіту (Гентош, 2015: 280).

Любов до мистецтва митрополит Шептицький успадкував від своєї родини. Його батько Ян Шептицький збирав пам'ятки старовини, цінні документи, стародруки, які належали родині Шептицьких. Майбутній митрополит зацікавився музейними експонатами ще у 18 років, коли перебував у Венеції та Відні. У 1899 р. як Станіславський єпископ він побував у Ставропігійському музеї на вул. Руській, де його зацікавили кириличні стародруки. Ставши митрополитом, Андрей Шептицький познайомився з Антоном Петрушевичем, який відповідав за збереження архіву та книгозбірні митрополичої капітули, він колекціонував книги та артефакти. Митрополит активно розпочинає збирати стародруки, ікони (Гентош, 2019: 264).

Андрей Шептицький дбав про збереження пам'яток історії та культури України, фінансово підтримував діяльність українських музеїв, археологічних експедицій. Він був поціновувачем мистецтва, в його колекції знаходилися стародруки, ікони, релігійна й світська література. Для її розміщення митрополит використовував всі кімнати митрополичих палат. У 1905 р. зберігачем своєї колекції

Андрей Шептицький призначив Іларіона Свенціцького. З часом його зібрання поповнилось білоруськими стародруками, рукописами. Спочатку митрополит намагався зберегти пам'ятки релігійної культури своєї пастви. З 1905 р. він почав колекціонувати речі західноєвропейського походження: предмети мистецтва і книги. Крім пам'яток релігійного призначення у колекції митрополита були речі секулярного мистецтва, стародруки нерелігійного змісту (Гентош, 2021: 213).

У планах митрополита було створення на основі Музею церкви – Національного музею. З цією метою він дав розпорядження адвокату Тадею Соловію звернутися до цісарсько-королівського уряду з проханням про утворення музейної установи приуроченої до 60-річчя панування цісаря Франца Йосифа I. Отримавши позитивне рішення, було започатковано Національний музей (Гентош, 2021: 214).

Станом на 1930 р. експозиція музею нараховувала 1321 експонат. Значна кількість її поповнилась за рахунок археологічних експедицій, які відбувалися під керівництвом археолога Я. Пастернака, який очолював музей Наукового товариства імені Т. Шевченка і разом із студентами-богословами упродовж 1931–1935 рр. проводив археологічні розкопки поблизу Ходорова, Бібрки, Перемишлян та інших населених пунктів Галичини. Знайдені артефакти зберігалися в експозиції музею. Андрей Шептицький надавав підтримку пам'яткоохоронній діяльності Наукового товариства імені Т. Шевченка, оскільки в 1925 р. він був обраний дійсним його членом. Митрополит Шептицький підтримав ідею керівника музею НТШ щодо співпраці товариства і УГКЦ при проведенні археологічних розкопок Галича. Розкопки тривали шість років і фінансування їх відбувалося за підтримки Андрея Шептицького. В результаті проведеної експедиції на чолі з Я. Пастернаком було знайдено фундамент княжого Успенського собору, а в притворі розкопаної церкви – кам'яний саркофаг з невідомим похованням (Гаврилюк, 2010: 16).

З часом Національний музей став відомим не лише в Україні, але і за кордоном. Вийшли друком наукові праці: «Про музей і музейництво», «Прикраси рукописів», «Початки книгопечатання на Україні» І. Свенціцького, «Дерев'яні церкви Галицької України», «Іконопис Галичини» Лушпинського, «Каталог старопечатних книг церковного музею». З Національним музеєм пов'язують Ярослава Пастернака, який є автором книги «Археологія України», Михайла Драгоманова – автора двотомної праці про церкви, поета Богдана Кравціва, художниці та реставратора Ярослави Музики. У фондах музею збереглися найкращі вітчизняні та європейські мистецькі твори (Мицишин, 2016: 214).

У міжвоєнний період музей перебував у важкому становищі, тому керівництво зверталось за матеріальною підтримкою до митрополита. Андрей Шептицький давав адміністрації музею кошти на оплату заробітної плати працівникам та існування друкованих видань. Кошти, які отримував музей були меншими, ніж у передвоєнне десятиріччя (Гентош, 2021: 217).

Упродовж 1924–1926 рр. у Національному музеї відбувалися виставки Гуртка діячів українського мистецтва, який об'єднував українських митців з Галичини і всієї України. П. Холодний – засновник гуртка, наголошував на важливому впливові Національного музею та його мецената Андрея Шептицького на культурний розвиток українців (Гентош, 2021: 217).

Фінансова допомога митрополита Андрея Шептицького була спрямована і на підтримку галицького сакрального мистецтва та художників: Олекси Новаківського, Михайла Бойчука, Модеста Сосенка, Юліана Буцманюка, Миколи Федюка, Михайла Гаврилка та ін. Всі вони зробили значний внесок у розвиток української художньої культури: малярство, графіку, скульптуру, мистецтвознавство (Івах, 2016: 307).

Одним із завдань меценатської діяльності митрополита Андрея Шептицького було сприяння розвитку української культури та підготовка національної мистецької інтелігенції. Для її реалізації він намагався створити мистецьку школу, в якій могла б навчатися обдарована українська молодь, яка б отримавши хорошу освіту, вивела українське мистецтво на новий рівень розвитку. З цією метою митрополит Андрей Шептицький запрошує до Львова Олексу Новаківського, надає йому матеріальну допомогу і разом з ним розробляє план щодо заснування майстерні молодих митців. Упродовж 1923–1935 рр. в будинку, де проживав О. Новаківський з сім'єю було відкрито першу в Галичині українську художню школу. У школі Олекси Новаківського працювали відомі митці С. Гординський, Е. Козак, А. Малюца, В. Ларвський, М. Мороз, Л. Перфецький, З. Зарицька-Омельченко, І. Нижник-Винників, Я. Крушельницький та ін. (Божко, 2015: 29).

Завдяки матеріальній підтримці митрополита Шептицького в 1930 х рр. у Львові активно діяло мистецьке середовище. Львів став українським культурним центром, де проходили виставки, експозиції, про які поширювався відгомін за кордон, серед них виставки представників паризької групи українських художників. Існували мистецькі організації, на сторінки спеціалізованих видань проникала мистецька критика, існувала чимала кількість професійних митців – скульпторів, художників, професійних закладів освіти для підготовки художників (Гентош, 2019: 273-274).

Перебуваючи в митрополичих палатах Андрей Шептицький цікавився творами малярства. Це був іконопис, копії фресок Фра Анджеліко з флорентійського монастиря Сан Марко. Стіни митрополичих палат прикрашалися малярством українських, російських та західноєвропейських митців. Митрополит знаходив талановитих людей на виставках або йому рекомендували знайомі. Так, серед перших українських малярів, які отримали допомогу від митрополита були Модест

Сосенко та Михайло Бойчук. М. Сосенко був стипендіатом митрополита, коли навчався у Мюнхені в 1901 р. Закінчивши навчання він повернувся до Львова і прикрасив своїми роботами чимало греко-католицьких храмів. У 1914 р. він займався розписом зали Музичного інституту ім. М. Лисенка. Митрополит опікувався і Михайлом Бойчуком, який у 1905 р. за кошти Андрея Шептицького навчався у Мюнхені, а потім у Парижі. Під керівництвом М. Бойчука в 1910 р. була створена у Парижі група молодих митців під назвою «Відновлення візантійського мистецтва». Незважаючи на те, що Сосенко і Бойчук представляли різні напрями творчості, вони стали яскравими прикладом того, як А. Шептицький намагався відродити українське мистецтво, використовуючи отримані у західних школах знання та власний досвід (Гентош, 2019: 274-275).

Отримуючи стипендії від митрополита молоді митці здобували освіту в Паризькій національній школі мистецтв, Мюнхенській академії образотворчих мистецтв та Краківській академії мистецтв. Здібний художник, графік Яків Струхманчук отримавши у 1911 р. стипендію Фундації митрополита Андрея Шептицького мав можливість навчатися у Франції опановуючи світове мистецтво. Археолог і мистецтвознавець Іван Старчук з вересня 1913 р. навчався живопису і рисунку у Вільній академії мистецтв у Львові. Завдяки проханню польського художника Станіслава Ігнація Віткевича митрополит опікувався маляром, графіком та мистецьким критиком Миколою Федюком (Середа, 2015: 113-114).

Андрей Шептицький, познайомившись в Карпатах з Олексою Новаківським, намагався всіляко опікувати та допомагати молодому митцю. Така підтримка митрополита спостерігалась упродовж всього життя, оскільки Андрей Шептицький розумів складний характер і цінував творчість О. Новаківського. Митрополит забезпечував О. Новаківського засобами для творчості, які коштували недешево. Після смерті

дружини митця у 1925 р., митрополит Шептицький допоміг знайти опікунку-виховательку для дітей. Згодом, після смерті самого художника, за рішенням суду від 23 лютого 1937 р. митрополит став опікуном його неповнолітніх синів – Ярослава і Ждана Новаківських (Гентош, 2019: 275-276).

Андрей Шептицький підтримував українських художників, які після Першої світової війни приїхали до Львова, намагаючись врятуватися від більшовицької влади: М. Бутовича, Р. Лісовського, П. Холодного, П. Ковжуна. У 1935 р. Союз прихильників Національного музею у Львові організував «Ретроспективну виставку українського мистецтва за останні 30 літ». Участь у ній взяло 76 митців, які представляли різні мистецькі організації: Асоціацію незалежних українських митців (АНУМ), краківський гурток «Зарево», варшавський гурток «Спокій» (Гентош, 2019: 277).

Окремої уваги заслуговує меценатська діяльність Андрея Шептицького у розвитку українського театрального мистецтва. Завдяки його фінансовій підтримці у міжвоєнний період виникали і діяли українські професійні театральні товариства. Митрополит піклувався про кооператив «Український театр», який виник у Львові в 1923 р. намагаючись координувати українське театральне життя Східної Галичини (Божко & Цубов, 2015: 29).

У 1910 р. у Станіславові існувало статутне товариство – аматорський «Український народний театр ім. Івана Тобілевича». Діяльність його була нестабільною, залежала від фінансування, акторського складу та керівництва. Режисерами театру в різний період були В. Демчишин, М. Орел-Степняк, Н. Величковський та ін. У театрі ставились п'єси І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького та ін. Згодом на основі цього театру виник професійний Український народний театр імені І. Тобілевича, який мав стаціонарне приміщення (Боньковська, 2021: 45).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, виділяючи кошти на меценатську діяльність митрополит Андрей Шептицький намагався підтримати розвиток та збереження культурно-мистецької спадщини українського народу. Свої благочинні діяння він здійснював від щирого серця, за покликом душі. В пам'яті українського народу він залишився як благодійник, митрополит Греко-католицької церкви, відомий громадський та культурний діяч. Проблема меценатської діяльності митрополита Андрея Шептицького є недостатньо проаналізованою на сьогоднішній день, тому потребує подальшого наукового дослідження.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Божко Н., Цубов Л. Благодійницька та меценатська діяльність митрополита Андрея Шептицького у царині культурно-мистецької спадщини. *Historical and Cultural Studies*. 2015. Vol. 2, № 1. С. 28-29.

2. Боньковська О. Театральне мистецтво на західноукраїнських землях у 1918-1939 роках. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43647/05-Bonkovska.pdf?sequence=1> (дата звернення: 13.09.2021).

3. Гаврилюк О. Н. Підтримка митрополитом Андреем Шептицьким пам'яткоохоронної діяльності на західноукраїнських землях у 1920-1930-х роках. *Історичний архів. Наукові студії*: зб. наук. пр. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 5. С. 14-17.

4. Гентош Л. Багатогранна благочинна діяльність митрополита Андрея Шептицького. Мойсей українського духа / [авт-упоряд. О. Д. Михайлюк; наук. ред. Л. Гентос; літ. ред. О. Бойцун]. Львів: Артклас, 2015. С. 276-285.

5. Гентош Л. Митрополит Андрей Шептицький як засновник та меценат Національного музею у Львові: засади діяльності, пріорітети розвитку та історична спадщина. URL:

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/168799/20-Gentoch.pdf?sequence=1> (дата звернення: 05.02.2021).

6. Гентош Л. Митрополит Шептицький 1923-1939: випробування ідеалів. Центр досліджень історії України ім. П. Яцика Канад. ін-ту укр. студій берт. ун-ту. Львів: ВНТЛ Класика, 2019. 588 с.

7. Гладка Г. Українізація духовного життя в Станіславській єпархії в період єпископства Андрея Шептицького (1899-1900 рр.). *Наук. вісник ІФБУ «Добрий Пастир»: зб. наук. праць. Богослов'я*. 2015. Вип. 8. С. 47-53.

8. Івах О. Благодійність та меценатство митрополита Андрея Шептицького. *Андрей Шептицький: наук. праці / упоряд. та наук. ред. Д. Герцюк, П. Сікорський*. Львів: «СПОЛОМ», 2016. С. 300-311.

9. Кекош О. Освітні проекти митрополита Андрея Шептицького і виховання молоді. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 10. С. 235-241.

10. Кекош О. Просвітницька діяльність митрополита Андрея Шептицького. *Молодь і ринок*. 2012. № 1 (84). С. 62-66.

11. Мицишин І. Митрополит Андрей Шептицький як меценат української культури та шкільництва. *Андрей Шептицький: наук. праці / упоряд. та наук. ред. Д. Герцюк, П. Сікорський*. Львів: «СПОЛОМ», 2016. С. 201-216.

12. Мицишин І., Цюра С. Педагогічна й харитативна діяльність товариства «Захист для сиріт імені Митрополита Андрея графа Шептицького» (Галичина, 1918–1939 рр.). *Pedagogika. Studia i Rozprawy*. 2017, t. XXVI, nr 2, s. 283-294.

13. Небесняк Є, Михайлюк О. Андрей Шептицький – єпископ Станіславівський. Мойсей українського духа / [авт-упоряд. О. Д. Михайлюк; наук. ред. Л. Гентос; літ. ред. О. Бойцун]. Львів: Артклас, 2015. С. 73-78.

14. Рощина Л. О. Меценатська діяльність митрополита Андрея Шептицького. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2008. № 1. С. 178-180.

15. Серета О. Митрополит Андрей Шептицький – покровитель українського мистецтва: штрихи до портрета. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2015. Вип. 7(23). С. 111-118.

REFERENCES

1. Bozhko, N. & Tsubov, L. (2015). *Blahodiinytska ta metsenatska diialnist mytropolyta Andreia Sheptytskoho u tsaryni kulturno-mystetskoï spadshchyny* [Charitable and philanthropic activity of Metropolitan Andrei Sheptytsky in the field of cultural and artistic heritage]. *Historical and Cultural Studies*. 2, 1. 28-29 [in Ukrainian].

2. Bon'kovs'ka, O. (2021). *Teatral'ne mystetstvo na zakhidnoukrayins'kykh zemlyakh u 1918-1939 rokakh* [Theatrical art in the western Ukrainian lands in 1918-1939] URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43647/05-Bonkovska.pdf?sequence=1> (data zvernennya: 13.09.2021) [in Ukrainian].

3. Havrylyuk, O. N. (2010). *Pidtrymka mytropolytom Andreyem Sheptyts'kym pamyatkookhoronnoyi diyal'nosti na zakhidnoukrayins'kykh zemlyakh u 1920-1930-kh rokakh* [Support by Metropolitan Andrei Sheptytsky for monument protection activities in Western Ukraine in the 1920s and 1930s] *Istorychnyy arkhiv. Naukovi studiyi: zb. nauk. pr. Mykolayiv: ChDU im. Petra Mohyly. Vyp 5*, 14-17 [in Ukrainian].

4. Hentosh, L. (2015). *Bahatohranna blahochynna diyal'nist' mytropolyta Andreya Sheptyts'koho* [Multifaceted charitable activity of Metropolitan Andrei Sheptytsky]. *Moysey ukrayins'koho dukha / [avt-uporyad. O. D. Mykhaylyuk; nauk. red. L. Hentosh; lit. red. O. Boytsun]*. L'viv: Artklas, 276-285 [in Ukrainian].

5. Hentosh, L. (2021). *Mytropolyt Andrey Sheptyts'kyi yak zasnovnyk ta metsenat Natsional'noho muzeyu u L'vovi: zasady diyal'nosti, priorityty rozvytku ta istorychna spadshchyna* [Metropolitan Andrey Sheptytsky as the founder and patron of the

National Museum in Lviv: principles of activity, development priorities and historical heritage]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/168799/20-Gentoch.pdf?sequence=1> (data zvernennya: 05.02.2021) [in Ukrainian].

6. Hentosh, L. (2019). *Mytropolyt Sheptyts'kyy 1923-1939: vyprobuvannya idealiv* [Mytropolyt Sheptyts'kyy 1923-1939: vyprobuvannya idealiv]. Tsentr doslidzhen istoriyi Ukrayiny im. P. Yatsyka Kanad. in-tu ukr. studiy bert. un-tu. L'viv: VNTL Klasyka, 588 [in Ukrainian].

7. Hladka, H. (2015). *Ukrayinizatsiya dukhovnoho zhyttya v Stanislavs'kiy yeparkhiyi v period yepyskopstva Andrey Sheptyts'koho (1899-1900 rr.)* [Ukrainization of spiritual life in the Stanislavsky eparchy during the episcopate of Andrei Sheptytsky (1899-1900)]. Nauk. visnyk IFBU «Dobryy Pastyr»: zb. nauk. prats'. Bohoslov'ya. Vyp. 8, 47-53 [in Ukrainian].

8. Ivakh, O. (2016). *Blahodiynist' ta metsenatstvo mytropolyta Andrey Sheptyts'koho* [Charity and patronage of Metropolitan Andrei Sheptytsky]. Andrey Sheptyts'kyy: nauk. pratsi / uporyad. ta nauk. red. D. Hertsyuk, P. Sikors'kyy. L'viv: «SPOLOM», 300-311 [in Ukrainian].

9. Kekosh, O. (2014). *Osvitni proekty mytropolyta Andrey Sheptyts'koho i vykhovannya molodi* [Educational projects of Metropolitan Andrei Sheptytsky and education of youth]. Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk. Vyp. 10, 235-241 [in Ukrainian].

10. Kekosh, O. (2012). *Prosvitnyts'ka diyal'nist' mytropolyta Andrey Sheptyts'koho* [Educational activity of Metropolitan Andrei Sheptytsky]. Molod' i rynek. № 1 (84), 62-66 [in Ukrainian].

11. Myshchysyn, I. (2016). *Mytropolyt Andrey Sheptyts'kyy yak metsenat ukrayins'koyi kul'tury ta shkil'nytstva* [Metropolitan Andrei Sheptytsky as a patron of Ukrainian culture and schooling]. Andrey Sheptyts'kyy: nauk. pratsi / uporyad. ta nauk. red. D. Hertsyuk, P. Sikors'kyy. L'viv: «SPOLOM», 201-216 [in Ukrainian].

12. Myshchychyn, I. & Tsyura, S. (2017). *Pedahohichna y kharytatyvna diyal'nist' tovarystva „Zakhyst dlya syrit imeni Mytropolitya Andreya hrafa Sheptyts'koho» (Halychyna, 1918–1939 rr.)* [Pedagogical and charitable activity of the society «Protection for orphans named after Metropolitan Andrew Count Sheptytsky» (Galicia, 1918-1939)]. *Pedagogika. Studia i Rozprawy. t. XXVI, nr 2*, 283-294 [in Ukrainian].

13. Nebesnyak, Ye & Mykhaylyuk, O. (2015). *Andrey Sheptyts'kyi – yepyskop Stanislavivs'kyi* [Andrei Sheptytsky is Bishop of Stanislavivsky]. *Moysey ukrayins'koho dukha / [avt-uporyad. O. D. Mykhaylyuk; nauk. red. L. Hentos; lit. red. O. Boytsun]. L'viv: Artklas, 73-78* [in Ukrainian].

14. Roshchyna, L. O. (2008). *Metsenats'ka diyal'nist' mytropolitya Andreya Sheptyts'koho* [Patronage of Metropolitan Andrei Sheptytsky]. *Nauka. Relihiya. Suspil'stvo. № 1*, 178-180 [in Ukrainian].

15. Sereda, O. (2015). *Mytropolyt Andrey Sheptyts'kyi – pokrovytel' ukrayins'koho mystetstva: shtrykhy do portreta* [Metropolitan Andrei Sheptytsky is the patron saint of Ukrainian art: touches to the portrait]. *Zapysky L'vivs'koyi natsional'noyi naukovoyi biblioteky Ukrayiny imeni V. Stefanyka. Vyp. 7(23)*, 111-118 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті на основі комплексного аналізу наукових праць досліджується внесок митрополита Андрія Шептицького в розвиток та збереження культурно-мистецької спадщини українського народу. Основними напрямками фінансової допомоги митрополита Шептицького були: підтримка освітніх навчальних закладів – від дошкільних – до закладів вищої освіти; допомога малозабезпеченим сім'ям та сиротам; збереження мистецької спадщини та підтримка обдарованих молодих митців; пам'яткоохоронна діяльність.

У статті проаналізовано погляди митрополита на здійснення меценатської діяльності та способи її реалізації. Вся благочинна місія Андрея Шептицького була спрямована на отримання конкретних результатів від його роботи, які б зумовили системні зміни у культурному розвитку суспільства. Митрополит був ініціатором запровадження різних видів суспільної опіки для українського населення. Доведено, що Андрей Шептицький допомагав багатьом громадським організаціям, які підтримували матеріально незаможні верстви населення. Серед них – Марійські товариства, які діяли при церквах і допомагали бідним та незаможним людям; Крайовий комітет допомоги українському студентству, який надавав матеріальну підтримку студентам закладів середньої та вищої освіти; Товариство Вакаційних Осель – влаштовувало відпочинок дітей у заміських комплексах, зокрема в с. Миловання Товмацького повіту та в с. Кошів Коломийського повіту.

Одним із першочергових завдань митрополита Андрея Шептицького було якісна освітня та виховна підготовка майбутніх священників у Львівській Духовній Семінарії. Для реалізації цього завдання митрополит часто відвідував освітній заклад, проводив бесіди з настоятелями та богословами, фінансово допомагав талановитим вихованцям отримати освіту за кордоном. Намагаючись підняти авторитет Греко-католицької церкви серед населення Галичини, митрополит Андрей Шептицький організовував конференції, реколекції, фінансував друковані видання.

Важливим аспектом меценатської діяльності Андрея Шептицького була допомога дітям-сиротам. У 1915 р. з його ініціативи було засноване товариство «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові», яке піклувалося про їх різнобічний розвиток та самореалізацію в майбутньому. Окремим напрямом діяльності товариства була підготовка вихователів і підвищення кваліфікації педагогічних

працівників для освітньо-виховних закладів, які фінансувалися греко-католицькою церквою.

Окремим вектором меценатської діяльності митрополита Шептицького було збереження мистецьких пам'яток та підготовка мистецької інтелігенції. Він підтримав заснування та сприяв діяльності Національного музею у Львові, фінансував проведення археологічних розкопок, сприяв підтримці обдарованих молодих митців, забезпечуючи їх навчання за кордоном. Серед стипендіатів митрополита Андрея Шептицького були Олекса Новаківський, Модест Сосенко, Михайло Бойчук, Яків Струхманчук, Іван Старчук, Станіслав Ігнацій Віткевич, Микола Федюк та ін.

Відомий меценат, громадсько-політичний діяч, митрополит Греко-католицької церкви зробив неоціненний внесок у розвиток української культури. Він був людиною, яка наділена надзвичайними якостями: людяністю, добротою, милосердям, цілеспрямованістю, повагою до інших. Його моральні принципи мають стати своєрідним орієнтиром для майбутніх поколінь.

Ключові слова: митрополит Андрей Шептицький, Греко-католицька церква, діти-сироти, Національний музей, освітні заклади, меценатська діяльність, пам'яткоохоронна діяльність.

АНОТАЦІЯ

В статтє на основє комплексного анализа научных работ исследуется вклад митрополита Андрея Шептицького в развитие и сохранение культурно-художественного наследия украинского народа. Основными направлениями финансовой помощи митрополита Шептицького были: поддержка образовательных учебных заведений – от дошкольных – до высших учебных заведений; помощь малообеспеченным семьям и сиротам; сохранения художественного наследия и поддержка одаренных молодых художников;

памятникоохранная деятельность. В статье проанализированы взгляды митрополита на осуществление меценатской деятельности и способы ее реализации. Вся благотворительная миссия Андрея Шептицького была направлена на получение конкретных результатов от его работы, которые обусловили системные изменения в культурном развитии общества. Митрополит был инициатором введения различных видов общественной опеки для украинского населения. Доказано, что Андрей Шептицкий помогал многим общественным организациям, которые поддерживали материально малоимущие слои населения. Среди них – Марийские общества, действовали при церквях и помогали бедным и неимущим людям; Краевой комитет помощи украинскому студенчеству, который оказывал материальную поддержку студентам учреждений среднего и высшего образования; Общество Вакацийних домов – устраивало отдых детей в загородных комплексах, в частности в с. Милованья Товмацького уезда и в с. Коробов Коломыйського уезда.

Одной из первоочередных задач митрополита Андрея Шептицького было качественная образовательная и воспитательная подготовка будущих священников во Львовской Духовной Семинарии. Для реализации этой задачи митрополит часто посещал образовательное учреждение, проводил беседы с настоятелями и богословами, финансово помогал талантливым воспитанникам получить образование за рубежом. Пытаясь поднять авторитет Греко-католической церкви среди населения Галичины, митрополит Андрей Шептицкий организовывал конференции, реколекции, финансировал печатные издания.

Важным аспектом меценатской деятельности Андрея Шептицького была помощь детям-сиротам. В 1915 г. по его инициативе было основано общество «Защита им. Шептицького для сирот во Львове», которое заботилось об их

разносторонним развитию и самореализации в будущем. Отдельным направлением деятельности общества была подготовка воспитателей и повышения квалификации педагогических работников для образовательно-воспитательных учреждений, финансируемых греко-католической церковью.

Отдельным вектором меценатской деятельности митрополита Шептицкого было сохранение памятников искусства и подготовка художественной интеллигенции. Он поддержал основание и способствовал деятельности Национального музея во Львове, финансировал проведение археологических раскопок, способствовал поддержанию одаренных молодых художников, обеспечивая их обучения за рубежом. Среди стипендиатов митрополита Андрея Шептицкого были Алексей Новаковский, Модест Сосенко, Михаил Бойчук, Яков Струхманчук, Иван Старчук, Станислав Игнаций Виткевич, Николай Федюк и др.

Известный меценат, общественно-политический деятель, митрополит Греко-католической церкви внес неоценимый вклад в развитие украинской культуры. Он был человеком, который обладал необычайными качествами: человечностью, добротой, милосердием, целеустремленностью, уважением к другим. Его моральные принципы должны стать своеобразным ориентиром для будущих поколений.

Ключевые слова: митрополит Андрей Шептицкий, Греко-католическая церковь, дети-сироты, Национальный музей, образовательные учреждения, меценатская деятельность, памяткоохранная деятельность.